

ня 2018 року. Проте станом на 15 лютого 2020 року в Єдиному реєстрі судових рішень є лише один вирок за ст. 114-1 КК України (номер судового провадження: 1-кп/723/779/19), і цей злочин було вчинено 07 листопада 2018 року.

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що належне законодавче визначення форм перешкоджання і видів «законної діяльності» Збройних Сил України та інших військових формувань, а також недвозначне роз'яснення поняття «особливий період» дозволить уникнути помилок при застосування цієї норми правоохоронними органами.

1. Письменський Є. О. Реалізація кримінально-правової політики шляхом криміналізації та декриміналізації: аналіз поточних законодавчих ініціатив. *Часопис Київського університету права*. 2015/1. С. 230–234.

2. Медичкий І. Б. Наслідки політично вмотивованої злочинності в Україні та їх вплив на кримінально-правову політику. *Про злочини та покарання: еволюція кримінально-правової доктрини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 250-річчю трактату Чезаре Беккарія (м. Одеса, 13 черв. 2014 р.) / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), В. О. Туляков (заст. голов. ред.), Є. Л. Стрельцов (заст. голов. ред.), Д. О. Балобанова ; МОН України, НУ ОЮА, ПРЦ НАПрН України, Одес. відділ. ГО «Всеукр. асоц. кримін. права». Одеса : Юрид. л-ра, 2014. С. 294-300.

3. Рубашенко М. А. Про можливість учинення перешкоджання законній діяльності військових формувань України (ст. 114-1 КК) у формі інформаційних дій. *Протидія проявам тероризму, сепаратизму, екстремізму та нелегальній міграції в сучасних умовах: стан, проблеми та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 жовт. 2016 р.). Дніпро, 2016. С. 322-325.

4. Проект Закону України про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України) (реєстр. № 4524-1 від 24.03.2014). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50384. (Дата звернення 16.02.2020).

5. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. №2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print> (дата звернення 12.02.2020).

6. Словник української мови : В 11 т. / за заг. ред. : Л. К. Артем'єва, М. М. Друченко та ін. К. : Наукова думка, 1980. Т. 6. 832 с.

7. Сучасний тлумачний словник Української мови : 65 000 слів / за заг. ред. В. В. Дубічинського. К. : ВД «Школа», 2006. 1008 с.

8. Чорний Р. Проблеми удосконалення Закону України про кримінальну відповідальність за перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань. *Національний юридический журнал: теорія та практика*. Февраль 2015. С. 159-162.

9. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України від 21.10.1993 р. № 3543-XII. Дата оновлення: 02.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12>. (дата звернення 16.02.2020).

10. Про оборону: Закон України від 06.12.1991 р. № 1932-XII. Дата оновлення: 25.09.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>. (дата звернення 16.02.2020).

Рогальська Вікторія Вікторівна

доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОЇ ОСОБИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛА ВІД СЕКСУАЛЬНОЇ ЕКСПЛУАТАЦІЇ ТА СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА: ВІДПОВІДНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА МІЖНАРОДНИМ ВИМОГАМ

Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства (далі - Конвенція) була ратифікована Україною 20.06.2012 року [1]. Саме з цього періоду наша держава взяла на себе певні зобов'язання, в тому числі і щодо вжиття необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення проведення розслідування та кримінального провадження в найкращих інтересах та з повагою до прав дитини, зокрема і під час отримання показань від таких осіб.

Так, відповідно до ст. 35 вищезазначеної Конвенції, кожна сторона вживає необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення: а) проведення опитувань дитини без необгрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам; б) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні; с) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей; д) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами,

якщо це можливо та де це доцільно; е) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження; ф) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України [3] та ст. 19 ЗУ від 29 червня 2004 р. «Про міжнародні договори України» [4], Конвенція, як чинний міжнародний договір України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, стала частиною національного законодавства України і застосовуються у порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Окрім того, відповідно до ч.4 ст. 9 Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК), у разі якщо норми КПК суперечать міжнародному договору, застосовуються положення відповідного міжнародного договору України [5]. Отже, у разі суперечностей між нормами КПК, які регламентують порядок проведення допиту та порядку проведення опитування, який передбачений Конвенцією – повинні застосовуватися норми останньої.

В національному законодавстві проведення допиту неповнолітніх регламентується в першу чергу п.п. 11, 12 ч.1 ст. 3 КПК; ст. ст. 223-227 КПК, главою 38 КПК.

За загальним правилом, допити неповнолітніх проводяться слідчими. Відповідно до ч.2 ст.484 КПК України, у тому разі, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо неповнолітнього, або якщо воно здійснюється щодо декількох осіб, з яких хоча б одна є неповнолітньою, його має вести слідчий, який спеціально уповноважений керівником органу досудового розслідування на здійснення досудових розслідувань щодо неповнолітніх. При цьому наявність відповідної психологічної або педагогічної освіти у слідчого не є обов'язковим критерієм закріплення їх за лінією неповнолітніх. Однак такий підхід не враховує навичок слідчого, а враховує лише волю керівника органу досудового розслідування. До того ж, допит можуть проводити окрім слідчого також прокурори (п.4 ч.2 ст. 36), керівники органу досудового розслідування (п.6 ч.2 ст. 39 КПК), оперативні працівники за дорученням слідчого чи прокурора (ст. 41 КПК) та судді (ст. ст. 225, 232 КПК). Спеціальних вимог до таких осіб КПК не встановлює, попри те, що відповідно до п.п. с та d ст. 35 Конвенції, держави які ратифікували Конвенцію, зокрема і Україна, зобов'язані вжити необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення: проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей та проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно.

Відповідно до ст. 224 та ст. 225 КПК допит за загальним правилом повинен проводитися за місцем проведення досудового розслідування або у судовому засіданні в місці розташування суду, проте законодавець передбачає можливість проведення виїзних судових засідань (ч.3 ст. 225) а також дозволяє проводити допити і в інших місцях за погодженням із особою, яку мають намір допитати (ст. 224 КПК). На нашу думку доцільно щоб такі допити по можливості проводилися на базі кризових кімнатах, дружніх до дитини [6], оскільки це по-перше не суперечить вимогам чинного законодавства, а навпаки узгоджується з вимогами п. b ст. 35 Конвенції, де встановлено обов'язок проводити опитування дитини, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні. Окрім того, враховуючи вимоги ст. 23 КПК «Безпосередність дослідження показань, речей і документів», вважаємо за доцільним, з метою мінімізації повторної травматизації неповнолітніх та задля виконання вимог п. с ст. 35 Конвенції (проводити якомога меншу кількість опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження) рекомендувати практичним працівникам звертатися до слідчих суддів з клопотанням про проведення виїзних судових засідань до кризових кімнат, дружніх до дитини для здійснення допитів неповнолітніх свідків та потерпілих в порядку ст. 225 КПК або проводити такі допити у режимі відеоконференції під час досудового розслідування в порядку ст. 232 КПК.

Відповідно до ч.3 ст.223 КПК, слідчий, прокурор вживає належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії (далі – СРД) осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Згідно зі ст. 226 КПК, допит неповнолітніх, обов'язково проводиться у присутності законного представника. Про необхідність залучення законного представника дитини під час її опитування або, де це доцільно, дорослого, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше, йдеться і в п f ст. 35 Конвенції. В якості законних представників відповідно до ст. 44 КПК можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності - опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклу-

ванням яких перебуває неповнолітній, недієздатний чи обмежено дієздатний. У виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право обмежити участь законного представника у виконанні окремих СРД або усунути його від участі у кримінальному провадженні та залучити замість нього іншого законного представника (ч.3 ст. 227 КПК).

Також під час проведення допиту неповнолітніх відповідно до ст. 226 обов'язково повинен бути присутній педагог чи психолог, а у разі необхідності – лікар. Оскільки в законі відсутнє точне визначення, кого саме слід розуміти під педагогом чи психологом, тому цілком доречним є залучення до допитів осіб з відповідною (психологічною або педагогічною) освітою. Педагог, психолог або лікар, якщо вони залучаються для допиту неповнолітнього підозрюваного, в кримінальному процесі набувають статус «спеціаліста», який регламентований ст. 71 та 72 КПК України.

Також, згідно з ч. 6 ст. 223 КПК, СРД, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку СРД це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній. Отже під час проведення допиту неповнолітніх можуть бути присутні і інші особи, які ініціювали його проведення.

За загальними правилами, закріпленими в ст. 223 КПК проведення СРД у нічний час (з 22 до 6 години) не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного. Відповідно до п а ст. 35 Конвенції, опитування дитини необхідно проводити без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам. Щодо тривалості проведення допиту малолітньої або неповнолітньої особи, то він не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом - понад дві години на день.

Підсумовуючи можемо зробити наступні висновки: в цілому норми національного законодавства відповідають вимогам Конвенції, окрім вимог, що регламентовані в п. с, d, e, ст. 35. До внесення відповідних змін до КПК, пропонуємо задля усунення вищезазначених прогалин та з метою мінімізації повторної травматизації неповнолітніх, слідчим та прокурорам за можливості звертатися до слідчих суддів, які пройшли спеціальну підготовку щодо проведення таких допитів, з клопотанням про проведення виїзних судових засідань до кризових кімнат, дружніх до дитини для здійснення допитів неповнолітніх свідків та потерпілих в порядку ст. 225 КПК або проводити такі допити у режимі відеоконференції під час досудового розслідування в порядку ст. 232 КПК.

1. Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства: Закон України № 4988-VI від 20.06.2012 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4988-17#n2>(дата звернення 13.02.2020)

2. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, ратифікована Законом України № 4988-VI від 20.06.2012 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927#n2(дата звернення 13.02.2020)

3. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : прийнята Верховною Радою України URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> (дата звернення 13.02.2020)

4. Про міжнародні договори: Закон України № 1906-IV від 29.06.2004 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15> (дата звернення 13.02.2020)

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: прийнятий Верховною Радою України від 13.04.2012 р. № 4651-VI: URL <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>(дата звернення 13.02.2020)

6. На Дніпропетровщині відкрили «кризові кімнати» для роботи з дітьми, які стали жертвою насильства або свідком злочину URL: <https://dp.npu.gov.ua/news/Informacziya/na-dnipropetrovshhini-vidkrili-krizovi-kimnati-dlya-roboti-z-ditmi-yaki-stali-zhertvoju-nasilstva-abo-svidkom-zlochynu/?fbclid=IwAR0daKmmhRg4rx5LmXRtBP9Qd3CI8PJPon-5iO3hS5rFht9mSB5fEl597KI> (дата звернення 13.02.2020)